

מבוא

העבודה מנסה להציג את הניתוק הקיים בין המיעוט הערבי לבין האוכלוסייה היהודית במדינת ישראל. במרכז העבודה עומד ראיין עם אבי העובד כעורך דין במגזר הערבי וגר עם משפחתו באום אל פאחם שבצפון. הריאיון עם אבי בוצע בהסכמה מלאה אם כי ללא חשיפה מלאה של פרטים אישיים נוספים. ההתייחסות בעבודה זאת הינה לנתק הקיים בין המיעוט הערבי לבין התושבים היהודיים במדינת ישראל. נתק זה נמשך כבר שנים רבות ומקורו בכמה סיבות שיוצגו בעבודה. הסיבה העקרונית הינה שבישראל קיים משטר של דמוקרטיה אתנית שאמנם מתפקד כמשטר דמוקרטי עם כל הזכויות למיעוטים אך למעשה מייצר שלטון מוחלט של עלית הרוב ומצמצם מראש את סיכויי המיעוט להתקדמות ולהתפתחות. זוהי למעשה המסגרת הכללית המחזקת את הנתק הקיים כאשר במקביל ובנוסף קיימות תופעות של גזענות כלפי הערבים, גזענות המתבטאת בשורה של צעדים מגבילים ולעיתים אף משפיים וכן להתייחסויות ישירות ועקיפות בכלי התקשורת. נוספת על כך בעיית הבנייה וההגבלות הקיימות ביישובים הערביים, מעבר לרמת השירות המוניציפאלי הנחותה והתקציבים הלא מספקים. נושא זה יוצר מתחים ואי אימון מיותרים בין הקהילות הערביות והיהודיות ומעביר את השיח מאזרחי ללאומי ולאומני. הריאיון התמקד בהיכרות של אבי ובקשר שנוצר עם סטודנט יהודי במהלך לימודיו לתואר בעריכת דין באוניברסיטה בירושלים. הריאיון מציג את מהות הקשר שהיה בין השניים. וניתן לראות לכל אורכו את ההגבלות אשר מידרו את הקשר ומנעו ממנו להמשיך לקשר חברי עמוק ורב שנים. עיקר הקשר התבסס על נושאי הלימוד כאשר שני הצדדים נזהרים במודע לא להכנס לפינות הפוליטיות והעדתיות. המכנה המשותף לשניהם היה הרצון להצליח בלימודים ולסיים את התואר בהצלחה. למרות שהקשר נוצר בצורה חופשית ולא בשל אילוצים שונים אלא מבחירה של שני אנשים בוגרים, עדיין הוא היה תחום רובו ככולו לחומי הקמפוס ולעיסוק סביב הלימודים והמטלות השונות הקשורות אליהם. גם לא היה מצב של ביקור של אחד מהחברים אצל השני בבית או הכרות עם המשפחה או עם אנשים קרובים אליו. בנוסף לכך, בסיום הלימודים התנתק למעשה הקשר בין החברים. עיקר הניתוק היה בשל בעיות אובייקטיביות של קושי בקיום קשר בזמן שבו לא היה אינטרנט, טלפונים סלולריים ורשתות חברתיות אבל בעיקר בשל העובדה שלמעשה לא היה מראש מכנה משותף מספק לאפשר את המשכיות שלו.

ממה שעולה מהריאיון רואים כי יש בסך הכל תמיכה בנושאים שהוצגו והועלו בסקירת הרקע התיאורטי. למרות שהנתק בין ערבים ליהודים בישראל אינו מוחלט לגמרי, הרי שקיימות סיבות וקיימים גורמים אשר מייצרים מראש בסיס ומצב של חשדנות ושל חוסר אימון וביטחון אחד בשני. גורמים האלו הכוללים הגעה מרקע תרבותי וסביבתי שונה, העדפה של רוב לעומת המיעוט למרות שהמיעוט מקבל את זכויותיו במסגרת המשטר הדמוקרטי ותופעות גלויות או סמויות של גזענות הן בתקשורת והן בהיבטים הנוגעים

לחיי היום יום, מגבילים בעצם מראש את היכולת של קשרים כאלו להתפתח ולהתעצב לאורך זמן ובמיוחד אם המדובר בקשר רומנטי בין בני זוג ממגזרים שונים. קשר זה לא רק שבעל סיכויים נמוכים מאוד להתממש אלא שגם יביא בסיכוי גבוה מאוד את סביבתם הקרובה של בני הזוג להגיב באלימות ובשנאה כלפיהם ואף להביא למצב של הדרה מוחלטת מהמשפחה והחברים הקרובים.

רקע תיאורטי

מדינת ישראל הינה מדינה דמוקרטית לחלוטין, עם זאת מתקיים בה לפי מספר חוקרים (סמוחה, 2000) משטר המוגדר כ"דמוקרטיה אתנית". בבדיקה מול סוגי דמוקרטיות אחרות כגון דמוקרטיה ליברלית אינדיבידואלית (זכויות שוות לכל פרט, הגנה מפני אפליה ויצירת תחרות שווה, אין זיהוי עם קבוצה אתנית כלשי אלא עם הפרט עצמו), דמוקרטיה ליברלית רפובליקנית (זכויות שוות לפרט לא קיימות זכויות קולקטיביות והמסגרת העליונה הינה מדינת לאום כקהילת על של כל אזרחיה), דמוקרטיה קונסוציונלית (הכרה רשמית בקבוצות מיעוט וזכויות קיבוציות). הוא אינו מוצא התאמה מלאה לתצורת השלטון הקיימת בישראל. בהגדרתו המשטר בישראל הינו בעל מאפיינים של דמוקרטיה אתנית. זהו משטר הנשלט על ידי קבוצה אתנית מסוימת למרות שיש זכויות מלאות למיעוטים מהצד השני. רוב הזכויות האזרחיות כמו גם החברתיות לא מבוססות על סמך הסכמה לאומית או על חקיקה. מסמכי היסוד של מדינת ישראל מראים כי זאת מדינה בעלת אופי לאומי ולא בעלת אופי אזרחי. בנוסף לכך בישראל האלמנט האתני הינו דומיננטי ביותר והמדינה אינה מנסה או עושה מאמץ ליצור תחושת שייכות כוללת בקרב כל מיעוטיה השונים (סמוחה, 2000). המיעוט יהיה מקופח אך יכול ברצונו לקבל את כל זכויותיו דרך האמצעים הדמוקרטיים העומדים לרשותו. בישראל נוצרה תשתית חוק המבוססת לא על מדינה של כלל אזרחיה ללא הבדל אתני אלא על מדינה המפלה באופן גלוי ובאופן סמוי את המיעוטים האתניים השונים, ללא כל קשר מהי תרומתם למדינה בתחומים שונים כפרטים וכקבוצות. ודוגמאות טובות לכך מבחינת התשתית התחקית של המדינה הינן: חוק האזרחות, חוק השבות וגם חוק יסוד הכנסת בו ישראל מוגדרת כמדינה יהודית ולא כמדינה רב לאומית של כלל אזרחיה. הרבה מאוד מהיהודים החיים בישראל רואים את הערך היהודי כעומד לפני ומעל ערך הדמוקרטיה (שנהב, 2015).

בפועל במדינת ישראל קיימים מעמדות וקיימת גזענות גלויה וסמויה המתבססת לא בהכרח על צבע העור או ייחוד ביולוגי כלשהו, אלא על התייחסות לקבוצה אתנית מסוימת. כאשר הלכה למעשה ולמרות כל הזכויות להם רשאי וזכאי לקבל המיעוט הערבי מעצם היותו חלק מאזרחי המדינה, הרי שקיימת אפליה וגזענות בכל רמות חיי היום יום. דוגמאות לכך אפשר למצוא החל ממקומות עבודה או משכירי דירות המעדיפים לא להעסיק או להשכיר לערבים, לימודים במוסדות מסוימים שלמרות שסטודנטים בני מיעוט יכולים להתקבל, הרי שבחלק מהפעמים הדבר מבוסס על עיקרון "האפליה המתקנת" ולא על בסיס ביצוע בפועל, דרך ההשקעות הלא מספיקות בתשתית החינוך אשר יוצרות מראש את הפערים שהולכים וגדלים